

Стратегії оперування соціальними ролями у сучасному англомовному дискурсі

Л. В. Солошчук, Ю. С. Скриннік

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, Україна
Corresponding authors. E-mail: lsolo@ukr.net; j.skrynnik@karazin.ua

Paper received 02.09.18; Accepted for publication 08.09.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-177VI52-16>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню стратегій та тактик, якими оперує дискурсивна особистість при реалізації різних соціальних ролей. Бінарність соціальних ролей зумовлює вивчення стратегій оперування ними як адресантом, так і адресатом. Враховано такі базові соціальні та біосоціальні чинники, як вертикальна / горизонтальна організація соціальних ролей комунікантів, вік та гендер, які визначають напрям комунікації та впливають на вибір стратегій та тактик комунікації, ефективність якої базується на принципах максимізації позитивних та мінімізації негативних результатів. Проведено прагмалінгвістичний аналіз вербальних та невербальних компонентів комунікації, які використовуються дискурсивною особистістю у процесі оперування соціальними ролями.

Ключові слова: дискурсивна особистість, соціальна роль, стратегія, тактика, вербальний компонент комунікації, невербальний компонент комунікації.

Вступ. Мова є найважливішим орієнтиром людини у ході її соціальної діяльності у світі. І якщо цю діяльність розуміти як глибокий, осмислений діалог людини зі світом, як багатоголосне, іноді унісонне, полемічне спілкування різноманітних компонентів тієї колосальної системи, яку ми називаємо світом, то мова є перш за все мовою особистості [6, с. 282]. Особистість містить у собі психічний, соціальний, етичний і інші компоненти, але заломлені через її мову, її дискурс [11, с. 87].

«Особистість є включеною в дискурс, але разом із тим вона створює цей дискурс» [13, с. 15]. Поняття дискурсивної особистості відображає індивідуальну здатність мовної особистості гнучко реагувати на дискурсивне оточення, зважати на всі компоненти не тільки мовного, але й немовного характеру, з яких складається комунікативний процес і які впливають на його перебіг, тобто дискурсивна особистість здатна до переходу від одного типу дискурсивних відносин до іншого [12, с. 127]. Здатність дискурсивної особистості переходити від одного типу дискурсивних відносин до іншого зумовлює реалізацію соціальних ролей у межах різних комунікативних ситуацій та вміння управляти мовленнєвою поведінкою у ході зміни соціальних ролей.

Мова аналізується як складна динамічна система, яка виявляється в міжособистісній мовленнєвій взаємодії мовців. За таких умов у центрі дослідження опиняється питання комунікативного впливу мовця на адресата, що характеризує будь-яку мовленнєву взаємодію співрозмовників. У природній комунікації важко представити ситуацію, коли поставленої мети можна досягти за допомогою одного-єдиного звертання до партнера. Це скоріше виняток, ніж правило. Мовленнєва поведінка є варіативною – у тому сенсі, що вирішення комунікативного завдання допускає декілька способів (ходів) її вирішення. Учасники діалогу корегують свої дії у залежності від ситуації, що склалась, залишаючись у межах єдиного надзавдання [5, с. 52]. Надзавдання та комунікативні ходи співвідносяться, таким чином, з поняттями стратегії та тактики.

Р. Блакар стверджує, що виражатися нейтрально майже неможливо, оскільки навіть неформальне спілкування має за мету «здійснення влади», тобто вплив на сприйняття та структурування світу іншою людиною [3, с. 91]. Слухаючи іншу людину, ми завжди прагнемо зрозуміти, заради чого вона щось каже. Не розуміючи мо-

тиву мовленнєвих дій, не можна зрозуміти смислу висловлювання [7, с. 71–81]. **Актуальність** нашого дослідження визначається необхідністю дослідження стратегій оперування соціальними ролями у процесі комунікації та засобів їх втілення, що є підґрунтям для декодування комунікативних намірів співрозмовника та запобігання виникненню комунікативних непорозумінь у ході виконання комунікантами різних соціальних ролей.

Об'єкт дослідження становлять стратегії дискурсивної особистості у ході оперування соціальними ролями у процесі комунікації. **Предметом** дослідження виступають особливості мовленнєвого втілення стратегій і тактик оперування соціальними ролями. **Матеріалом** дослідження слугували діалогічні фрагменти з сучасної англомовної художньої літератури та кіносценаріїв англомовних фільмів. **Метою** дослідження є виокремлення стратегій оперування соціальними ролями, а також прагмалінгвістичний аналіз вербальних та невербальних засобів втілення стратегій і тактик оперування соціальними ролями.

Результати та їх обговорення. Комунікативна діяльність є інгерентно стратегічною, так як вона завжди підпорядковується цілям, вмотивованим споконвічними соціально-біологічними потребами людини. Стратегія набуває статус базового поняття комунікації та одиниці структурування комунікативної діяльності [9, с. 20]. Комунікативні стратегії мовця варіюються за типом його мовленнєвої взаємодії з адресатом – кооперативним чи конфліктним [2; 5; 10; 14; 15]. Окрім цього, варіювання комунікативних стратегій мовця обов'язково узгоджується із загальною (як головною) комунікативною метою мовця, характерною для кожного типу дискурсу [1; 8; 16].

Правило впорядкованості парних рольових дій наголошує, що «парна, комплементуюча» роль є необхідним фактором для набуття сили певною соціальною роллю [17, с. 6–7; 18, с. 2]. Тому наявність адресанта та адресата є необхідною умовою стратегічного оперування соціальними ролями.

На реалізацію соціальних ролей дискурсивною особистістю впливає загальна спрямованість комунікації на кооперацію чи конфлікт, а також базові соціальні та біосоціальні змінні. Вік, соціальний клас, стать дискурсивної особистості вносять корективи у реалізацію соціальних ролей.

Стратегії, що визначають напрям інтеракції, вибір основних і додаткових тем розмови при виконанні комунікантами різних соціальних ролей класифікуємо як стратегії репрезентації та інтерпретації соціальних ролей.

1. Стратегія репрезентації соціальної ролі може втілюватись через тактику пропонування власної соціальної ролі:

(1) *THE BALLROOM. A dance finishes. Almásy takes over from D'Agostino to partner Katharine. They dance beautifully. The others remain on the terrace in deep conversation. KATHARINE: Why did you follow me yesterday? ALMÁSY: Excuse me? KATHARINE: After the market, you followed me to the hotel. ALMÁSY: I was concerned. As I said, women in that part of Cairo, a European woman, I felt obliged to. KATHARINE: You felt obliged to. ALMÁSY: As the wife of one of our party [8].*

Чоловік пропонує свою соціальну роль захисника жінці, апелюючи до позитивної самореференції через прояв відповідальності за комунікативного партнера (*I was concerned; As I said, women in that part of Cairo, a European woman, I felt obliged to*) та аргументуючи свої дії (*As the wife of one of our party*). Тактика пропонування власної соціальної ролі «захисник» забезпечує кооперативну спрямованість у спілкуванні.

У ході оперування тактикою підтвердження власної соціальної ролі, через яку також імплементується стратегія репрезентації соціальної ролі, враховується симетричність / асиметричність ролевих позицій. За умови асиметричності ролевих позицій мовець з вищою соціальною роллю матиме дидактичний вплив на свого співрозмовника:

(2) *"You seem preoccupied. It's the engagement, I guess," said my brother. "Yes." "Are you very much in love?" "Of course." "With a smile both compassionate and worldly-wise, my brother turned back to watch the ball in midfield. In his hand was a Turkish Marmara cigar – he had taken up this habit two years earlier, "just to be original." "Marriage will do you good," said my brother, his eyes still on the ball [5, p. 32].*

Дискурсивна особистість у соціальній ролі «старший брат» підтверджує власну соціальну роль, даючи поради молодшому братові щодо шлюбу та сімейного життя (*Marriage will do you good*). Невербальні компоненти комунікації взаємодіють з вербальними за принципом координації [12]. Підтвердження соціальної ролі старшого (досвідченого) брата відбувається за допомогою невербальних компонентів, що сприяють ефективному втіленню тактики підтвердження власної соціальної ролі (*With a smile both compassionate and worldly-wise*). Через апеляцію до цієї тактики старший брат демонструє свій життєвий досвід та мудрість у відповідь на ініціативу молодшого брата почати розмову щодо приватного життя (*Are you very much in love?*).

Тактика спростування значущості власної соціальної ролі у кооперативно спрямованому спілкуванні є засобом реагування на комплімент:

(3) *"Please spend the night and relax. I feel like we got off on the wrong foot. I wish you no harm, beautiful Lola." I blushed as he complimented me. "I'm not beautiful" [1, p. 40].*

Спростування соціальної ролі майбутньої коханки відбувається на вербальному рівні у формі заперечного речення (*I'm not beautiful*). На невербальному рівні спростування компліменту відбувається через прояв збентеження (*I blushed as he complimented me*). У такому випадку

невербальні компоненти взаємодіють з вербальними за принципом координації, чим посилюють ефект тактики спростування значущості власної соціальної ролі.

Тактика демонстрації вищої соціальної ролі, зазвичай, відбувається за умов асиметричності соціальних ролей, тобто діє ієрархізація соціальних ролей. На мовленнєвому рівні тактика демонстрації власної вищої соціальної ролі виражається через гіперболізовану позитивну самореференцію та глузування з елементами іронії та сарказму:

(4) *EMILY: Guard this with your life. ANDREA: Of course. You know, if I can deliver the Book, that means I must have done something right. I'm not a psycho. Oh, and, you know, she called me Andrea? I mean, she didn't call me Emily, which is great. Isn't that great? EMILY: Yeah, whoopee. Right. [7]*

Комунікативна подія «спілкування двох асистенток» має глобальну спрямованість на конфлікт. Дві дівчини є суперницями та намагаються завдати шкоди одна одній. Андреа демонструє вищу соціальну роль через гіперболізовану позитивну самореференцію (*You know, if I can deliver the Book, that means I must have done something right*) з елементами самоіронії (*I'm not a psycho*), а також навмисно повідомляє, що Міранда, їх бос, звертається до неї на її власне ім'я (*she called me Andrea*). Таким чином, адресант апелює до спільного знання того, що їх бос звертається до своїх асистенток на одне ім'я *Emily*. Риторичне запитання (*Isn't that great?*) сприяє вдалому втіленню тактики демонстрації вищості власної соціальної ролі. Тактика демонстрації соціальної ролі може мати конфліктну природу. Навмисне демонстрування вищості власної соціальної ролі може декодуватись адресатом як глузування у його сторону або як образа.

Тактика приписування соціальної ролі самому собі має за мету перейняти на себе соціальну роль, що є вищою за соціальну роль опонента. У такому випадку мовленнєвий репертуар включає гіперболізацію власної соціальної ролі та оточуючого середовища, позитивну самореференцію:

(5) *They were 3 very beautiful women as the headwaiter seated them at the table. Beata was still quiet after they had ordered the meal, while Brigitte and their mother chatted about the shopping they'd done. Monika told Beata that they had seen dresses that would look well on her, but Beata showed no interest. "It's a shame you can't wear books," Brigitte teased her. "You'd have much more fun in the shops" [6].*

Молодша сестра приписує собі соціальну роль старшої сестри, більш досвідченішої, глузуючи зі старшої сестри (*It's a shame you can't wear books*) та надаючи сумнівні поради (*You'd have much more fun in the shops*). Просодичні компоненти комунікації підвищують ефективність тактики приписування собі вищої соціальної ролі (*Brigitte teased her*). Втілення комунікантом тактики приписування собі вищої соціальної ролі переводить комунікацію у конфліктне русло, адже не відповідає очікуванням комунікативного партнера та соціальним нормам.

2. Стратегія інтерпретації соціальних ролей опонента у кооперативно спрямованому спілкуванні втілюється через тактику призначення соціальної ролі комунікативному партнеру. Призначення вищої соціальної ролі, яка не є властивою опоненту, може інтерпретуватись в аксіологічному просторі як цінність надії та оптимізму. Позитивні експектації щодо вчинків та думок опонента

сприяють вдалому втіленню тактики призначення соціальної ролі комунікативному партнеру:

(6) *When she saw my spirits sink, Sibel caressed my hand. "How much did you pay for the bag?" "Fifteen hundred lira," I said. "If you don't want it, I can exchange it tomorrow." "Don't exchange it, darling, ask for your money back, because they really cheated you." "The owner of the shop is Senay Hanim, and we're distantly related!" I said, raising my eyebrows in dismay. Sibel took back the bag, whose interiors I had been quietly exploring. "You're so knowledgeable, darling, so clever and cultured," she said, with a tender smile. "but you have absolutely no idea how easily women can trick you" [5, p. 13].*

Комунікант у соціальній ролі нареченої призначає своєму майбутньому чоловікові соціальну роль знавця модної індустрії. Тактика призначення соціальної ролі виконується за умови загальної спрямованості спілкування на кооперацію. На вербальному рівні кооперативна тактика призначення вищої соціальної ролі комунікативному партнеру відбувається через референцію до позитивних якостей опонента у вигляді використання якісних прикметників (*You're so knowledgeable, darling, so clever and cultured*), що діють у координації з невербальними кінесичними компонентами (*Sibel caressed my hand; with a tender smile*).

За глобального спрямування комунікації на кооперацію найпоширенішим засобом втілення тактики визнання соціальної ролі комунікативного партнера є комплімент або похвала. Введення комунікативного партнера до світу виконавця цієї тактики, доручення йому / їй таємниць та секретів також є інструментами втілення тактики визнання соціальної ролі комунікативного партнера:

(7) *ANDY: What's a preview anyway? NIGEL: Miranda insists upon seeing all the designers' collections before they show them. ANDY: And she tells them what she thinks? NIGEL: In her way. There's a scale. One nod is good. Two nods is very good. There's only been one actual smile on record, and that was Tom Ford in 2001. She doesn't like it, she shakes her head. Then, of course, there's the pursing of the lips. ANDY: Which means? NIGEL: Catastrophe. ANDY: So because she pursed her lips, he's gonna change his entire collection? NIGEL: You still don't get it, do you? Her opinion is the only one that matters [7].*

Тактика визнання соціальної ролі комунікативного партнера відбувається через посвячення у невербальні коди свого боса. Чоловік, працівник журналу моди, навчає асистентку невербальним кодам, які використовує їх керівник. Комуніканти мають рівні соціальні ролі – підлеглі Міранди Прістлі. При втіленні тактики підтвердження соціальної ролі комунікативного партнера загальною спрямованістю комунікації є кооперативною. У Прикладі (7), окрім тактики визнання соціальної ролі комунікативного партнера, демонструється втілення тактики дидактичного впливу на опонента. Для повчання характерним є підвищення категоричності через вживання спонукальних речень з дієсловами імперативного способу та модальними словами зі значенням повинності, оцінних епітетів, акцентування власної думки та збільшення емоційності через вживання інтенсифікаторів [4, с. 7].

Тактика дидактичного впливу може декодуватись адресатом по-різному в залежності від загальної спрямованості комунікації на кооперацію / конфлікт, від віку, гендеру комунікантів, що виконують соціальні ролі.

Втілення тактики дидактичного впливу на комунікативного партнера у ході гри соціальних ролей матері та доньки відповідає загальному прийняттю у суспільстві нормам щодо виконання соціальних ролей батьків та дітей, а тому має кооперативний характер:

(8) *"Now, don't forget, six o'clock Saturday," she said, depositing the plate and fork into the sink before turning me and aiming me for the front door. So, time to go then, was it? I grabbed the envelope, Petunia trailing mournfully after me. "Dinner for my birthday. You won't forget?" She sounded worried. I turned and hugged her. "I wish you'd let us take you out. Or at least allow me to cook for you" [4, p. 73].*

Мовленнєвий повчальний вплив демонструється через імператив (*don't forget*), лаконічність та чіткість висловлювання (*six o'clock Saturday*), апеляцію до часу (*Now*). Рольова гра «чоловік–дружина» матиме інші наслідки втілення тактики дидактичного впливу на комунікативного партнера:

(9) *LORD WINDERMERE: Well, dear, has the fan been sent home yet? Margaret, you have cut open my bank book. You have no right to do such a thing! LADY WINDERMERE: You think it wrong that you are found out, don't you? LORD WINDERMERE: I think it wrong that a wife should spy on her husband. LADY WINDERMERE: I did not spy on you. I never knew of this woman's existence till half an hour ago [9].*

Чоловік намагається реалізувати тактику дидактичного впливу у спілкуванні з дружиною, звертаючись до неї на повне ім'я (*Margaret*) замість пестливого звертання (*dear*). Чоловік апелює до правил поведінки та прав дружини (*You have no right to do such a thing!*); висловлює власну думку щодо ситуації у їхній родині (*I think it wrong that a wife should spy on her husband*). Жінка у ролі дружини критикує дії чоловіка, використовуючи риторичне запитання (*You think it wrong that you are found out, don't you?*); спростовує думку чоловіка щодо її дій за допомогою заперечного речення (*I did not spy on you*), надаючи детальну аргументацію. Тактика дидактичного впливу не є успішною у рольовій парі «чоловік – дружина» за умови загальної спрямованості комунікації на конфлікт.

Приклади 8, 9 демонструють двоїсту природу тактики дидактичного впливу. За умов кооперативної комунікації простежується мітигація авторитарності. У разі глобальної конфліктної орієнтації при бажанні здійснити дидактичний вплив, простежується підвищення власного комунікативного статусу та авторитарності.

Тактика заперечення соціальної ролі комунікативного партнера має конфліктне спрямування. Мовленнєвими інструментами її втілення є аргументування власної точки зору, апелювання до почуттів адресата через використання умовних речень та глузування у формі заперечних речень:

(10) *DIEGO: Well, some people have to get shot in a revolution. I prefer evolution. Educate the poor. Mobilize the workers. Rise like a slow tide. But you... you'll have your revolution and kill half the poor to save them. SIQUEIROS: Diego, this from a Communist who's getting rich painting for the government and wealthy patrons? DIEGO: I can't help it if the rich have good taste. SIQUEIROS: The rich don't have good taste. They pay someone to have good taste for them. And they don't hire you because you are good. They hire you because you assuage their sense of guilt. They use you, Diego, and you are too vain to see it [2].*

Розгортання комунікації у бік конфлікту відбувається

у ході реалізації одним із комунікантів тактики заперечення соціальної ролі опонента. Заперечення соціальної ролі талановитого художника на мовленнєвому рівні демонструється через питальне речення, що містить негативну референцію по відношенню до опонента (*Diego, this from a Communist who's getting rich painting for the government and wealthy patrons?*). Наступним етапом втілення тактики заперечення соціальної ролі опонента є висловлення власної точки зору із негативною конотацією щодо його соціальної ролі (*The rich don't have good taste; And they don't hire you because you are good*). Висловлюючи негативну оцінку оточенню опонента, адресант надає негативну оцінку самому опоненту через його приналежність до оточуючого його кола. Аргументування власної точки зору (*They hire you because you assuage their sense of guilt. They use you, Diego, and you are too vain to see it*) підкріплює думку адресанта та сприяє вдалому втіленню тактики заперечення соціальної ролі опонента.

Тактика ігнорування соціальної ролі діє за умов асиметричних рольових позицій мовців або за умови загальної спрямованості комунікації на конфлікт. Зазвичай мовці демонструють незнання в сфері діяльності опонента, висловлюють невдоволення особистими якостями характеру опонента, намагаються принизити чи образити опонента, а також використовують пейоративні висловлювання:

(11) *JULIE'S MOTHER: Remind me again why you're doing this... JULIE: Blog. JULIE'S MOTHER: Whatever it's called. JULIE: It's a regimen, Mom. Like doing sit-ups. JULIE'S MOTHER: Well, it's just adding pressure. JULIE: What pressure? JULIE'S MOTHER: You have a full-time job, you have a husband, and now you're gonna get sick from blogging. JULIE: It's sort of like being in AA. JULIE'S MOTHER: What are you saying? JULIE: It gives you something you have to do every day, one day at a time. JULIE'S MOTHER: How do you know this lingo? Honey, are you an alcoholic? [3].*

Телефонна розмова матері та доньки щодо нового хобі доньки переривається, коли мати втілює тактику ігнорування нової соціальної ролі своєї доньки – блогера. Мати демонструє незнання в сфері діяльності своєї доньки (*Remind me again why you're doing this...; Whatever it's called*); висловлює невдоволення новим хобі (*Well, it's just adding pressure*); використання дієслова *get sick from* імплікує неважливість та недоречність блогерства у житті доньки. Питання-перепитування (*What are you saying?*) проявляє необізнаність у сфері діяльності доньки; питальні речення (*How do you know this lingo? Honey, are you an alcoholic?*) сприяють реалізації тактики ігнорування соціальної ролі комунікативного партнера та переводять комунікацію у конфліктне русло.

Висновки. Стратегії, що визначають напрям взаємодії, вибір основних і додаткових тем розмови при виконанні комунікантами різних соціальних ролей класифікуємо як стратегії репрезентації та інтерпретації соціальних ролей. Ці стратегії втілюються через тактики, які визначають напрям комунікації – кооперативний чи конфліктний. Стратегія репрезентації соціальної ролі імплементується через тактики пропонування, підтвердження, спростування значущості власної соціальної ролі, які відносимо до кооперативних. Конфліктний характер мають тактики демонстрації вищої соціальної ролі та приписування собі певної соціальної ролі. Стратегія інтерпретації соціальної ролі комунікативного пар-

тнера реалізується через кооперативні тактики призначення соціальної ролі комунікативному партнеру, визнання соціальної ролі комунікативного партнера, тактику дидактичного впливу на комунікативного партнера. До конфліктних тактик реалізації стратегії інтерпретації відносимо заперечення та ігнорування соціальної ролі комунікативного партнера. Тактика дидактичного впливу на комунікативного партнера має двоїсту природу, тобто, відноситься як до кооперативних, так і до конфліктних.

Вибір мовленнєвого репертуару для реалізації стратегії репрезентації та інтерпретації у ході втілення комунікантами соціальних ролей залежить від типу рольових позицій – вертикальних чи горизонтальних. Також до уваги приймаються соціальні та біосоціальні характеристики інтерактантів. Засоби мітигації, що урівноважують ієрархізацію соціальних ролей, є характерними у ході реалізації кооперативних тактик при оперуванні соціальними ролями. Кооперативні тактики до стратегії репрезентації соціальної ролі втілюються на вербальному рівні через позитивну самореференцію, аргументацію власних дій, демонстрацію життєвого досвіду, бажання допомогти співрозмовнику та надати йому пораду. Тактики кооперативного характеру до стратегії інтерпретації соціальної ролі комунікативного партнера на вербальному рівні проявляються через похвалу, комплімент, референцію до позитивних якостей партнера за допомогою якісних прикметників. Втілюючи кооперативні стратегії у ході реалізації соціальних ролей адресат намагається ввести комунікативного партнера до свого світу, доручає таємниці, створюючи спільні знання з опонентом. У ході реалізації кооперативних тактик невербальні компоненти комунікації діють за принципом координації з вербальними компонентами. Розмова на вербальному та невербальному рівнях є цілісною та зберігає кооперативний характер.

Тактики конфліктного спрямування для реалізації стратегії репрезентації соціальної ролі втілюються через гіперболізацію власної соціальної ролі та оточуючого середовища, гіперболізовану позитивну самореференцію, глузування з опонента. Інструментами реалізації тактик конфліктного характеру для втілення стратегії інтерпретації соціальної ролі комунікативного партнера є висловлення негативної оцінки опоненту, аргументування власної точки зору через умовні речення з метою апелювання до почуттів адресата; глузування, демонстрація незнання в сфері діяльності опонента, спроба принизити чи образити опонента, що здійснюється через заперечні речення, пейоративні висловлювання тощо.

Будь-яка діяльність, спрямована на кооперацію, підпорядковується максимізації позитивних та мінімізації негативних результатів для мовців. Ефективність мовленнєвих стратегій визначається результатами та наслідками соціальної взаємодії, незалежно від того, чи є цей результат спланованим чи випадковим. Тому дослідження стратегій оперування соціальними ролями дискурсивною особистістю є необхідним для розуміння намірів комунікативного партнера та побудови стратегій і тактик з метою досягнення власних комунікативних цілей. **Перспективним** вважаємо дослідження двоїстої природи стратегій і тактик оперування соціальними ролями, а також виокремлення та вивчення інших стратегій оперування соціальними ролями, що сприяє адекватному розумінню та декодуванню комунікативних намірів співрозмовника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабире О.В. Персуазивні і маніпулятивні стратегії англomовної комунікації з екотематики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04. «Германські мови» / О.В. Бабире. К., 2014. 20 с.
2. Безугла Л.Р. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі : [монографія] / Л.Р. Безугла, І.О. Романченко. Харків : ФОП Лисенко І.Б., 2013. 182 с.
3. Блакар Р.М. Язык как инструмент социальной власти / Язык и моделирование социального взаимодействия. М., 1987. С. 88–125.
4. Зверева О.Г. Комунікативні стратегії сіблінгів в англomовному сімейному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Харків, 2014. 22 с.
5. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. М. : Едиториал, 2003. 284 с.
6. Леонтьев А.А. Основы психолінгвистики : учебник для студ. высш. учеб. заведений. – 5 изд., стер. М. : Смысл ; Издательский центр «Академия», 2008. 288 с.
7. Леонтьев А.Н. Мотивы, эмоции, личность / Психология личности. Текста. М., 1982. С. 71–81.
8. Мартынюк А.П. Стратегия как базовый инструмент когнитивного анализа коммуникации / Записки з романо-германської філології. 2015. Вип. 1(34). С. 80–90.
9. Мартынюк А.П. Когнитивно-коммуникативная лингвистика: в поисках базовых принципов и методик анализа [Электронный ресурс] / Когниция, коммуникация, дискурс : междунар. электрон. сб. науч. ст. Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2016. № 12. С. 17–35. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/kkd_2016_12_4.
10. Морозова И.И. Коммуникативные стратегии вежливости в стереотипном речевом поведении викторианской женщины : дис... кандидата філол. наук : 10.02.04. Харьков, 2004. 215 с.
11. Петлюченко Н.В. Харизматика: мовна особистість і дискурс: монографія. Одеса, 2009. 464 с.
12. Солошук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : [монографія]. Харків : Видво «Константа», 2006. 300 с.
13. Сусов И.П. Личность как субъект языкового общения / Личностные аспекты языкового общения : межвуз. сб. науч. тр. Калинин : КГУ, 1989. С. 9–16.
14. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика. Винница : Новая книга, 2009. 272 с.
15. Фролова І.С. Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі : [монографія]. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. 344 с.
16. Фролова І.С. Регулятивний потенціал стратегії конфронтації в англomовному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04. «Германські мови». Харків, 2015. 36 с.
17. Ashforth B.E. Role Transitions in Organizational Life: An Identity-Based Perspective / Mahwah, N.J. : Lawrence Erlbaum Associates, 2001. 376 p.
18. Pahta P. Language practices in the construction of social roles in Late Modern English / P. Pahta, M. Nevala, A. Nurmi, M. Palander-Collin. Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins, 2010. 241 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Cooper J.S. Finding My Prince Charming. 2014. URL : <https://itunes.apple.com/WebObjects/MZStore.woa/wa/viewBook?id=882260402>.
2. Frida. Screenplay by Clancy Sigal. URL : http://www.script-orama.com/movie_scripts/f/frida-script-transcript-salmakahlo.html.
3. Julie and Julia. Screenplay by Nora Ephron. URL : http://www.script-orama.com/movie_scripts/j/julie-and-julia-script-transcript.html.
4. Larsen P. Bed and Breakfast and Murder. Mayhem and Murder Ink. 2017. 346 p.
5. Pamuk O. The Museum Of Innocence. Knopf. 2009. 536 p.
6. Steele D. Echoes. the US: Delacorte Press. 2004. 324 p.
7. The Devil Wears Prada. Screenplay by Peter Hedges. URL : http://www.dailyscript.com/scripts/devil_wears_prada.pdf.
8. The English Patient. Screenplay by Anthony Minghella. URL : <http://www.dailyscript.com/scripts/englishpatient.html>.
9. Wilde O. Lady Windermere's Fan. Penguin Books. 1995. 70 p.

REFERENCES

1. Ashforth, B.E. Role Transitions in Organizational Life: An Identity-Based Perspective, 2001. Lawrence Erlbaum Associates. 376 p.
2. Babyre, O.V. Persuasive and manipulative strategies of the English communication in ecotHEME, 2014. PhD philol. sci. diss. synopsis. Kyiv. 20 p.
3. Bezugla, L.R. Linguopragmatics of discrimination in publicistic discourse, 2013. Kharkiv, FOP Lysenko I.B. Publ. 182 p.
4. Blakar, R.M. Language as an instrument for the social power, 1987. Moscow, P. 88–125.
5. Zvereva, O.G. Communication strategies of siblings in the English family discourse, 2014. PhD philol. sci. diss. synopsis. Kharkiv. 22 p.
6. Issers, O.S. Communicative strategies and tactics of the Russian language, 2003. Moscow: Editorial URSS. 284 p.
7. Leontiev, A.A. The basics of the psycholinguistics, 2008. Moscow: Akademia. 288 p.
8. Leontiev, A.N. Motives, emotions, personality, 1982. Moscow, P. 71–81.
9. Martynjuk, A.P. Strategy as a basic instrument of cognitive analysis of communication, 2015. Notes on Roman-German philology, 1(34), P. 80–90.
10. Martynjuk, A.P. Cognitive and communicative linguistics: in search of core principles and evaluation methods, 2016. Cognition, communication, discourse, 12, P. 17–35.
11. Morozova, I.I. Communicative Politeness Strategies in Stereotypic Speech Behaviour of the Victorian Woman. Cand. philol. sci. diss., 2004. Kharkiv. 215 p.
12. Pahta, P. Language practices in the construction of social roles in Late Modern English, 2010. Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins. 241 p.
13. Petluchenko, O.V. Charisma: speech personality and discourse, 2016. Odesa: Astroprint. 464 p.
14. Soloshchuk, L.V. Verbal and non-verbal components of communication in the English language discourse, 2006. Kharkiv: Constanta Publ. 300 p.
15. Susov, I.P. Personality as the subject of the speech communication, 1989. P. 9–16.
16. Susov, I.P. Linguistic pragmatics, 2009. Vinnytsya: Nova Knyha Publ. 272 p.

The Strategies of Operation with Social Roles in the Modern English Discourse

L. V. Soloshchuk, Yu. S. Skrynnik

Abstract. The article focuses on the study of strategies and tactics used by a discursive personality in the process of performing different social roles. The binary nature of social roles leads to the analysis of the strategies of operating with social roles by both the addresser and addressee. Such basic social and biosocial factors as the vertical / horizontal organization of communicators' social roles, age and gender are taken into account as they influence the development of communication and choice of tactics and strategies of communication, the success of which is based on the principles of maximizing positive and minimizing negative results. The linguopragmatic analysis of verbal and non-verbal means of communication used by a discursive personality in the process of operating with social roles has been carried out.

Keywords: *discursive personality, social role, strategy, tactic, verbal component of communication, non-verbal component of communication.*